

Victor MÎRZAC,

lector universitar

al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,

decan al Facultății securitate civilă și ordine publică

a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

ASPECTE TEORETICO-METODICE PRIVIND INVESTIGAȚIILE SPECIALE LA CONTRACARAREA INFRAȚIUNILOR CU CARACTER TERORIST

Adnotare

În articol este analizat fenomenul terorismului ca o amenințare iminentă pentru securitatea Republicii Moldova, abordat rolul activității speciale de investigații în combaterea acestui gen de infracțiuni și, sub aspect logico-juridic, elucidate unele probleme teoretice ce țin de procedura de realizare a investigațiilor speciale în cazul infracțiunilor cu caracter terorist.

Cuvinte-cheie: terorism, separatism, infracțiune, răspundere penală, teme, proces penal, urmărire penală, activitate specială de investigații, probe.

Summary

The article analyzed the phenomenon of terrorism as an imminent threat to the security of Moldova, addressed the role of work especially investigations in combating this kind of crime and in terms of logical-legal, elucidated some theoretical issues related to the procedure for reaching the investigation in the case terrorist offenses.

Key words: terrorism, separatism, crime, criminal liability, ground, criminal trial, criminal investigation, special investigative activity, evidence.

La categoria celor mai importanți factori care favorizează producerea unor fapte prejudiciabile ce atentează la securitatea țării noastre pot fi atribuite procesele negative socioculturale ce au luat naștere odată cu proclamarea independenței Republicii Moldova și care conduc la distrugerea culturii populației, reduc valoarea principiilor morale și a spiritualității, diminuează importanța cadrului legal, sporesc nihilismul juridic. Criza culturii generale s-a manifestat cel mai mult în domeniul culturii juridice. De-a lungul ultimelor două decenii la o mare parte a populației țării noastre s-au format viziuni negative asupra instituțiilor statului, relațiilor și normelor juridice. Mulți cetățeni, în special tinerii, consideră că astăzi este imposibil să trăiești în Republica Moldova fără să încalci legea, afirmând, totodată, că majoritatea oligarhilor și-au făcut averi prin metode criminale, că organele guvernamentale sunt corupte, iar cetățeanul simplu nu este protejat împotriva dezmățului criminal și al organelor de stat. În noile condiții politice și economice s-a produs o reevaluare internă a principiilor morale, culturale și

juridice. Mulți dintre concetățenii noștri nici nu mai recunosc normele morale ca fiind general obligatorii. În schimb, noile condiții au devenit foarte favorabile pentru extinderea și dezvoltarea viziunilor extremiste și separatiste.

Ca rezultat, pe scena spațiului public s-au evidențiat astfel de fenomene negative precum corupția, naționalismul, separatismul, extremismul politic, terorismul care reprezintă o amenințare reală pentru instituțiile politice și juridice ale societății Republicii Moldova.

Aceste provocări și amenințări se manifestată în formele cele mai periculoase în regiunile de est și de sud ale țării noastre, acolo unde pârgihiile democratice sunt complet absente sau sunt insuficient dezvoltate, rata șomajului este extrem de ridicată, corupția și nepotismul înfloresc, drepturile omului sunt real îngrădite. În astfel de circumstanțe, orice conflict este însoțit de o agresiune politică, generând separatism și terorism.

Astfel, separatismul și terorismul sunt fenomene sociale distructive care poartă o amenințare vădită la adresa securității naționale, suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și la însăși posibilitatea existenței unei societăți civile normale și a statului ca subiect independent în relațiile internaționale.

Având în vedere diferitele tipuri și forme de manifestare ale terorismului, precum și prezența unor caracteristici extrem de complicate, putem indica faptul că până în prezent, în acest domeniu, nu s-au realizat suficiente cercetări, și există o nevoie urgentă de a accelera acest proces.

Terorismul folosit de omenire ca o armă ascuțită și eficientă în lupta pentru putere pe parcursul multor mii de ani se află în proces de transformare continuă. Acesta se modifică adaptându-se la realitățile lumii moderne, incorporând cele mai recente progrese în domeniul științei și tehnologiilor, exploatănd în mod activ concepte ideologice religioase obținând o largă răspândire în societate [15].

Terorismul modern se caracterizează prin pericol social excepțional, prin creșterea dimensiunii și mobilității activităților teroriste, prin extinderea geografică, prin creșterea capacității de ucidere a instrumentelor și metodelor folosite de teroriști.

Organizațiile teroriste de astăzi sunt adevărate concerne cu venituri de miliarde, cu structuri ierarhice interne, cu tabere de formare, ateliere, depozite, adăposturi, spitale, laboratoare. Aceste organizații folosesc noi tipuri de arme, mijloace de comunicare și de transport, practicând o varietate largă de metode și tehnici pentru intimidarea oamenilor [14].

Terorismul internațional astăzi devine înfricoșător nu numai pentru cei obișnuiți și axați pe știrile mass-media. Astăzi, teroriștii se pregătesc pentru desfășurarea acțiunilor lor într-o țară, atacă în alta și se ascund în a treia, aceasta fiind pentru ei soluția perfectă [12].

În aceste condiții, devine evident că soluționarea pozitivă a problemelor de luptă cu terorismul prin metode care implică doar forța este imposibilă. Organele de drept trebuie să întreprindă măsuri adecvate de luptă contra terorismului, iar printre acestea se regăsesc măsurile speciale de investigație. Prin urmare, studierea problemelor teoretice și practice privind activitatea specială de investigație este

actuală, importantă și necesară.

Printre cele mai mari probleme de relevare la timp a activităților infracționale cu caracter terorist este faptul că etapa de pregătire a actului terorist poartă un caracter latent. Multe din circumstanțele cauzelor investigate se stabilesc doar după scurgerea unei lungi perioade de timp. Prin urmare, eficacitatea activității organelor de urmărire penală cu privire la relevarea, curmarea și descoperirea infracțiunilor cu caracter terorist este direct proporțională cu nivelul de implicare și calitatea activității serviciilor speciale de investigație [19].

Dăm dreptate cercetătorilor care afirmă că fără utilizarea informației obținute de serviciile speciale de investigație este imposibil să soluționezi favorabil sarcinile procesului penal [18].

Este de menționat faptul că legislația națională de până la 2012 permitea serviciilor speciale să aplice întreg potențialul activității speciale de investigații pentru relevarea, curmarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, inclusiv a celor cu caracter terorist, necondiționat de momentul pornirii urmăririi penale. Astfel, serviciile speciale până la pornirea urmăririi penale realizau măsuri de investigație fără a intra în contact cu ofițerul de urmărire penală. Din momentul pornirii urmăririi penale, ofițerul de investigație transmitea ofițerului de urmărire penală materialele obținute în urma realizării măsurilor speciale de investigație și astfel se producea așa-numita legalizare sau transformare a informației operative în informație procesuală adaptată la cerințele CPP al RM.

Trebuie să menționăm și faptul că această practică era rezultatul unei experiențe acumulate pe parcursul zecilor de ani și care era răspândită pe întreg spațiul fostei URSS și nu numai, rămânând și astăzi valabilă în multe din acele țări. Trebuie să recunoaștem că această practică (transferul informației operative în procesul probator) a fost în permanență o problemă foarte sensibilă discutată foarte aprins între cele două părți ale procesului penal: acuzarea și apărarea.

Partea apărării permanent a fost motivată și a luptat vehement pentru onorariul său lovind în probele cele mai concludente ce demonstau vinovăția persoanei acuzate, formate, după cum era și firesc, în baza rezultatelor activității speciale de investigație. Reclamațiile apărării nu vizau conținutul probelor, dar erau focalizate pe aspectele lor formale, fiind lovite de nulitate pe motiv că erau acumulate până la pornirea urmăririi penale.

Considerăm că astfel de reclamații din partea apărării erau nefondate și nu corespundeau realității, fiindcă până la pornirea urmăririi penale erau realizate nu acțiuni de urmărire penală, ci măsuri speciale de investigație în cadrul cărora erau aplicate diferite mijloace tehnice de documentare. Respectiv, în urma realizării măsurilor în cauză nu erau obținute probe, ci înregistrări audio, foto, video operative, sau altfel spus în termeni procesuali – date de fapt, care, după pornirea urmăririi penale, erau transmise ofițerului de urmărire penală și numai după examinarea lor conform rigorilor procedurii penale acestea obțineau statutul de probă.

Reformele juridice din 2012 în domeniul activității speciale de investigație dovedesc faptul că legiuitorul a făcut o tentativă de soluționare a respectivei probleme prin includerea în CPP a celor mai eficiente măsuri speciale de investigație în speranța ca rezultatele acumulate pe această cale să fie recunoscute ca probe.

Este plauzibilă dorința legiuitorului de valorificare la nivel de probă a rezultatelor realizării măsurilor speciale de investigație, numai că această soluție a generat o altă problemă nu mai puțin importantă, și anume utilizarea măsurilor în discuție pentru prevenirea infracțiunilor, în special a celor care atentează la securitatea statului, inclusiv infracțiunile cu caracter terorist.

Actualmente, legislația națională permite aplicarea măsurilor speciale de investigație (vorbim despre măsurile prevăzute în CPP) doar pentru realizarea unui singur scop (cercetarea și descoperirea infracțiunilor) și doar în cadrul fazei procesuale de urmărire penală, și doar dacă pe cazul respectiv persoana supravegheată are statutul de bănuț. Realizarea acestor măsuri în celelalte scopuri indicate în Legea nr.59, inclusiv relevarea și prevenirea infracțiunilor, este interzisă. Prin urmare, devine evident că serviciile speciale nu sunt dotate sub aspect juridic la nivelul necesar pentru a interveni la timpul oportun și a împiedica comiterea infracțiunilor cu caracter terorist.

Sunt voci care susțin că urmărirea penală poate începe în faza de pregătire a infracțiunii și în felul acesta este posibilă realizarea măsurilor speciale de investigație. În ce ne privește, avem rezerve cu privire la această viziune, deoarece urmărirea penală poate fi pornită în faza de pregătire a unei infracțiuni doar în cazul în care acțiunile preparatorii au fost sistate independent de voința făptașului. Spre exemplu, persoana care pregătea infracțiunea a fost reținută de organele de poliție. Doar că rostul realizării măsurilor speciale de investigație după acest moment este aproape egal cu zero.

În condițiile în care pledăm pentru un stat de drept în care să domnească legea și să ne conducem strict de litera legii ne întrebăm: este corect oare să începem urmărirea penală în temeiul unei infracțiuni care încă nu s-a comis și care s-ar putea nici să nu aibă loc? Considerăm că răspunsul corect este NU, deoarece CPP prevede la art.275 că urmărirea penală este pornită dacă din actul de sesizare rezultă faptul că **a fost** comisă o infracțiune. Accentuăm aici că nu este vorba despre o infracțiune care se va comite sau nu în viitor, dar vorbim despre o infracțiune care s-a comis deja, deci nu mai există cale de întoarcere. În cazul pregătirii de infracțiune suntem la etapa când făptașul mai are oportunitatea să renunțe de bună voie la comiterea ei, respectiv nu putem vorbi despre o infracțiune care s-ar fi produs și pe această cale nu putem vorbi nici despre pornirea urmăririi penale. Dacă acțiunile preparatorii ale unei infracțiuni vor fi sistate contrar voinței făptașului, fie că a fost reținut de organele de poliție sau a intervenit un alt factor extern care l-au împiedicat pe acesta să comită infracțiunea planificată, atunci acțiunile preparatorii exercitate devin pasibile de pedeapsă penală, fiind considerată infracțiune formală și care poate deja servi temei pentru pornirea urmăririi penale.

Referitor la acest subiect ne-am pronunțat și cu alte ocazii, însă de fiecare dată rămânem neauziți [7,8,9,10]. În urma unor noi investigații am găsit susținători care împărtășesc logica gândirii, susținând că în lipsa infracțiunii nu poate să pornească urmărirea penală.

APADOR-CH (Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki) a menționat într-un comunicat de presă că, în mod logic,

nu este posibilă începerea urmăririi penale cu privire la o faptă inexistentă, nesăvârșită, adică o faptă a cărei executare nici nu a început, ci doar se află într-o fază de pregătire, proiect nesanționată de legea penală [6]. De aceeași părere este și Centrul de Resurse Juridice din România [11].

Așadar, cele relatate mai sus ne permit să tragem concluzia că legislația națională cu privire la activitatea specială de investigație, pilonul de bază pentru combaterea infracțiunilor, în general, și celor cu caracter terorist, în mod special, are mari carențe care diminuează grav potențialul anticriminogen al acesteia. Considerăm necesar, în mod urgent, de efectuat un studiu monografic complex asupra tuturor problemelor care planează asupra măsurilor speciale de investigație ce ar permite înaintarea propunerilor corespunzătoare de lege ferenda care să permită serviciilor speciale să-și facă bine meseria, iar cetățeanul Republicii Moldova să se simtă protejat la el acasă.

Bibliografie

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
3. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații.
4. Legea nr.66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr.155-159/510 din 27.07.2012.
5. Legea Republicii Moldova nr 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.
6. Andriescu M., Prin modificarea codurilor în materie penală Guvernul vrea să pedepsească infracțiunile înainte de a fi comise // <https://www.juridice.ro/307147/prin-modificarea-codurilor-in-materie-penala-guvernul-vrea-sa-pedepseasca-infraciunile-inainte-de-a-fi-comise.html> (Vizitat la data 10.02.2017).
7. Glavan B., Aspecte juridice privind investigațiile speciale în contextul combaterii criminalității politice în Republica Moldova. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 20 februarie 2013 „Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări, consecințe”, Chișinău, 2013. p. 109-113.
8. Glavan B., Aspecte teoretice privind noile tehnici speciale de combatere a criminalității organizate // Conferința științifico-practică internațională „Criminalitatea în spațiul UE și al CSI: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”, 12-13 iunie 2012, Chișinău. p. 97-100.
9. Glavan B., Gherman M., Rolul ofițerului de investigație în combaterea criminalității politice în RM. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 06 ianuarie 2015 „Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări, consecințe”, Chișinău, 2015. p. 276-281.
10. Glavan B., Protecția juridică a agenților ce au încălcat prevederile Legii penale în procesul realizării măsurilor investigativ-operative. Conferința științifico-practică internațională: Evaluarea și prevenirea riscurilor la care sunt expuși

colaboratorii organelor afacerilor interne și a altor organe de drept. 26-27 octombrie 2010. Chișinău, 2010.

11. **Iorgulescu Gh.**, Propunerea de modificare a Noului Cod de procedură penală, o restrângere nepermisă a drepturilor și libertăților persoanei // <http://www.crj.ro/propunerea-de-modificare-a-noului-cod-de-procedura-penala-o-restrangere-nepermisa-a-drepturilor-si-libertatilor-persoanei/> (Vizitat la data 10.02.2017).

12. Leca **R.**, Terorismul internațional. Unele efecte și tendințe de evoluție // <http://ultrapsihologie.ro/2015/11/09/terorismul-international/> (Vizitat la data 10.02.2017).

13. M. Udroi, R. Slăvoiu, O. Predescu Tehnici speciale de investigare în justiția penală, Editura C.H. Beck, București, 2009.

14. Mircea **V.**, Tendințe în acțiunile teroriste // <http://www.cadranpolitic.ro/?p=5048> (Vizitat la data 10.02.2017).

15. Neagu A., Despre terorism ca factor destabilizator al societății și sancționarea acestuia // <http://www.arduph.ro/domenii/diu-si-terorismul/despre-terorism-ca-factor-destabilizator-al-societatii-si-sanctionarea-acestuia/> (Vizitat la data 10.02.2017).

16. Noul Cod de procedură penală al României actualizat 2017, Legea nr. 135/2010.

17. Федеральный Закон РФ N 144-ФЗ, 12 августа 1995 года „Об оперативно-розыскной деятельности”.

18. Цивенко И.В., Использование результатов оперативно-розыскной деятельности для возбуждения уголовных дел о преступлениях экстремистской направленности// <http://xn--7sbbaj7auwnffhk.xn--p1ai/article/14982> (Vizitat la data 08.02.2017).

19. Янгол, В.Н., **Оперативно-розыскное противодействие политическому терроризму: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.** // <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1285058> (Vizitat la data 08.02.2017).